

SUOMEN LUONNONSUOJELULIITON TEHTÄVÄT HAVINA-HANKKEESSA

Suomen luonnonsuojeluliitto palkkasi LuK Markus Seppälän vieraslajivastaavaksi 1 kk:n ajaksi kesällä 2012 ja 2013. Seppälä suunnitteli ja toteutti sekä myöhemmin päivitti SLL:n verkkosivuille yleisesti haitallisia vieraslajeja käsittelevän sekä niiden tunnistamiseen ja torjuntaan liittyvät sivut. Lisäksi Seppälä kokosi haitallisiin vieraslajeihin liittyvän tietopaketin SLL:n intrasivuille piirijärjestöjen ja paikallisyhdistysten käyttöön. Tietopaketti opastaa haitallisiin vieraslajeihin liittyvään lainsäädäntöön ja sisältää tunnistamiseen, torjuntaan, ilmoittamiseen ja uusien hankkeiden käynnistämiseen liittyviä ohjeita. Seppälä suunnitteli ja veti jättipalsamin kitkentätalkoot Espoossa kesäkuussa 2012 ja 2013. Vieraslajitalkoot vakiintuivat osaksi monien yhdistysten (esim. Helsingin luonnonsuojeluyhdistys) sekä jäsenten vuosittaista toimintaa. Vieraslajitoimintaa jalkautettiin myös liiton ja piirien muuhun toimintaan. Esimerkiksi Uudenmaan piirin ULLA-työllistämishankkeessa hoidettiin myös haitallisten vieraslajien uhkaamia perinnemaisemia.

Seppälä laati myös haitallisten vieraslajien ilmoittamiseen liittyvät lehdistötiedotteet kesällä 2012 ja 2013, ja kirjoitti SLL:n Luonnonsuojelija -jäsenlehteen vieraslajitalkoisiin rohkaisevan artikkelin yhdessä Turun luonnonsuojeluyhdistyksen puheenjohtajan kanssa. Tehtäviin kuului lisäksi vastaaminen SLL:lle saapuneisiin vieraslajiaiheisten kysymyksiin, sekä kokousedustajana toimiminen HAVINAN ja vieraslajineuvottelukunnan kokouksissa. Haitalliset vieraslajit ja SLL:n niiden parissa tekemä työ herätti mielenkiintoa myös mediassa. Seppälä antoi vieraslajiaiheiset haastattelut SLL:n edustajana sekä Radio Nostalgissa että MTV 3:n Huomenta Suomi-ohjelmassa.

Lisäksi SLL:n edustajat osallistuivat EU:n vieraslajiasetuksen valmisteluun eri kokouksissa ja antamalla lausuntoja. Lisäksi SLL ajoi vieraslajien huomioon ottamista muun muassa kalastuslain uudistuksessa ja EU-rahastojen ohjelmakauden 2014-2020 valmisteluissa.

SUOSITUKSET

Haitallisia vieraslajeja koskevan toiminnan kehittäminen ja jatkuvuuden turvaaminen

- Vieraslajitoiminta on nyt valtakunnassa, maakunnissa ja paikallistasolla

projektimaista. Sen jatkuvuutta pitäisi lisätä.

- Suomeen tulisi saada muodostettua koko maan kattava vieraslajikoordinaattoreiden verkosto, jotka toimivat ja viestivät keskenään aluerajojen yli.

Vieraslajikoordinaattoreita tarvitaan valtakunnallisesti sekä ELY-keskuksissa.

- YM:n pitäisi tehdä lajisuojelun toimintaohjelma, joka käsittäisi myös vieraslajiasiat.
- Vieraslajien hävittämiseen, torjuntaan ja leviämisen hallintaan tähtääville hankkeille on saatava riittävät taloudelliset resurssit, jotta hankkeet voivat toimia mahdollisimman tehokkaasti ja riittävän pitkän ajan. Esimerkiksi haitallisten vieraskasvien siemenpankit voivat kestää jopa yli 10 vuotta elinkelpoisena maaperässä, joten kunnan tai maakunnan alueella tehtävät mahdolliset hävitys- tai leviämisen hallintaan tähtäävät hankkeet ja niiden taloudelliset htv-resurssit tulee suunnitella sen mukaisesti.
- Perustetaan kansalaisten "haitallisten vieraslajien torjuntajoukot" ym. sekä kehitetään muita vastaavia vapaaehtoisten hankkeita, sillä ne olisivat kustannustehokkaita hankkeita tuettavaksi (luonnonsuojelujärjestöt, Martat, asukasyhdistykset, kunnat jne.).
- Haitallisten vieraslajien hävitystalkoiden kehittäminen
 - Kullekin talkookohteelle tulisi osoittaa jokin kummiyhdistys, -yritys tai muu taho, joka varmistaisi työn jatkuvuuden useita vuosia.
 - Valittavan talkookohteen ympäristö tulisi aina kartoittaa muiden haitallisten vieraslajien varalta, jotta ei vahingossa korvata poistettavaa vieraslajia toisella, joka leviää talkooalueelle. Jos mahdollista, talkooalueelle pitäisi kylvää alueen alkuperäislajiston paikallisesti kerättyjä siemeniä.
 - Olisi hyvä selvittää, voisiko haitallisten vieraskasvilajien hävitystalkoista syntyvää kasvijätettä käyttää hyödyksi esim. paikallisesti pienimuotoisessa biokaasutuotannossa.

Yhteistyön lisääminen viranomaisten, kuntien, järjestöjen ja asukkaiden välillä

- Kuntien sekä järjestöjen ja asukasyhdistysten yhteistyön parantaminen haitallisten vieraslajien kartoituksessa sekä torjunnassa ja hävittämisessä. Hyvänä esimerkkinä kunnan ja järjestöjen/asukkaiden yhteistyöstä on Jyväskylän kunnan menestyksekkäs yhteistyö paikallisen asukasjärjestöjen kattojärjestö JAPA ry:n kanssa. JAPA ry vastasi kaupungin alueen haitallisten vieraskasvilajien kartoituksesta 2003-2006 (lähinnä jättiputket ja jättipalsami) kunnan ostopalveluna. JAPA jatkoi havaintojen vastaanottamista ja talkoiden järjestämistä myös

sopimuskauden jälkeen.

- Järjestöjen (luonnonsuojelujärjestöt, Martat, asukasyhdistykset jne.) välistä yhteistyötä tulisi kehittää järjestämällä järjestöjen yhteistyökokous. Lisäksi yhteistyökokouksen koordinaattorille pitäisi varata käynnistyspalkkio.

Tiedottamisen ja tietoisuuden lisääminen

- Haitallisista lajeista tiedottamisen pitäisi olla ympärivuotista, sillä useat lajit vaikuttavat ja leviävät myös talvella/kasvukauden ulkopuolella.
- Lisätään kuntalaisten valistamista haitallisten vieraslajien merkityksestä sekä tehdään haitallisten vieraslajien ilmoittamisesta sekä muista toimenpiteistä mahdollisimman helppoja kuntalaisille. Kartoitus- ja hävitysprojektien menestykseen vaikuttaa oleellisesti se, pitävätkö ihmiset toimintaa tärkeänä. Tietoisuuden lisäämisen seurauksena voi syntyä joukko yksittäisiä ihmisiä, ryhmiä ja yhdistyksiä jotka voivat oma-aloitteisesti aloittaa alueellaan haitallisten vieraslajien torjuntatyöt.
- Tiedottamisen parantaminen kuntien vieraslajien kartoitushankkeissa.
 - Kartoitushankkeissa käytettävät sähköiset ilmoitusmenetelmät tulisi pitää käynnissä myös itse kartoitusajan päättymisen jälkeen.
 - Kartoitushankkeista tulee tiedottaa hyvissä ajoin ja laajalti kartoitettavalla alueella jo ennen kartoituksen alkua. Tiedotusta tulee kohdentaa erityisesti asukasyhdistyksille, puutarhaharrastajille, metsästäjille (nisäkäsVL:t), veneily ja purjehdusyhdistyksille ja – yhteisöille (rannikkoalueilla) partiolaisille ja muille olennaisille ryhmille.
 - Kartoituksen etenemisestä ja mahdollisista tarpeista täytyy tiedottaa säännöllisesti, erityisesti jos esim. kunta tai jokin muu taho on jonkun esiintymän löytämisen myötä päättänyt ryhtyä joihinkin toimenpiteisiin.
 - Kartoitusprojektin yhteydessä on hyvä tilaisuus muistuttaa kuntalaisia luvattomista kasvijättekasoista ja valistaa kutakin maanomistajaa esim. kompostoimaan omat puutarhajätteensä itse tai yhteistyössä naapuruston kesken. Kunnasta on hyvä selvittää etukäteen, löytyisikö kompostointiin siirtymiseen avittavaa tukea porkkanaksi.
- Kansalaisten, viheralan ammattilaisten, kuntien vihertoimen työntekijöiden ja muiden haitallisten lajien kanssa kosketuksiin joutuvien tai työskentelevien käytössä ei tällä hetkellä ole kattavaa ja käytännöllistä suomenkielistä tietopakettia tai muutamaakaan kirjallisuutta haitallisista vieraslajeista ja siitä, miten niiden kanssa pitäisi toimia. Haitallisista vieraslajeista pitäisikin koota kirja ja sen tekemiseen kannattaisi

panostaa rahallisesti.

- Valmiin vieraslajiportaalin lanseeraus tulisi toteuttaa näyttävästi, mikä vaatii suunnittelua yhdessä ministeriöiden, SYKE:n, kuntien, ELY-keskusten, SLL:n ja muiden ympäristöjärjestöjen kanssa.

Haitallisten vieraslajien tehokkaampi huomioiminen kaupunkien ja kuntien toiminnassa

- Kaavoituksen ja pienempien rakennushankkeiden yhteydessä tehtävien luontoselvitysten ja muiden maastokatselmusten yhteyteen tulisi liittää aina alueen tarkistaminen haitallisista vieraskasvilajeista. Tämä on helppoa, sillä yleensä kartoitukset tehdään kesäaikaan.
- Kaupunkien ja kaupunkilaisten tulisi kiinnittää huomiota ostamiensa mullan ja muun pintamaa-aineksen alkuperään ja puhtauteen esimerkiksi vaatimalla myyjältä takuuta siitä, että maasta ei myöhemmin ilmesty haitallisten kasvilajien taimia tai vaikka espanjansiruetanoita.
- Luonnonhoitotyössä käytettävien työkalujen ja -koneiden sekä työasujen "vieraslajihygieniaan" tulisi kiinnittää huomiota, ettei lajien siemeniä, munia tai muita leviäimiä kuljeteta työkohteelta toiselle.
- Kanadanvesiruton leviämistä sisävesistöissä voi olla mahdotonta estää, mutta yksi keino voisi olla velvoittaa veneenomistajat pesemään ja desinfioimaan veneen pohjan, jos sitä siirretään vesistöstä toiseen.
- Vuokrattavien siirtolapuutarha- ja viljelypalstojen vuokrasopimuksen ehtoihin voisi kieltää haitallisiksi todettujen lajien kasvattamisen ja levittämisen (liite lajeista mukaan vuokrasopimukseen ja selkeät tuntuvat sanktiot sopimusrikkomuksesta).

Haitallisten vieraslajien huomioon ottaminen luonnonsuojelu- ja kalastuslain uudistuksissa sekä muita lainmuutostarpeita

- Vieraslajit pitää ottaa huomioon alkavassa luonnonsuojelulain kokonaisuudistuksessa.
- Maanomistajalla tulisi olla velvollisuus hävittää haitalliset lajit alueeltaan. Tiettyjen haitallisten lajien kohdalla kunnan, maakunnan tai valtion valtuuttamalla "vieraslajiviranomaisella" tai näiden valtuuttamalla torjuntafirmalla tulisi olla valtuudet poistaa lajit ilman maanomistajan lupaa.
- Haitallisiksi todetuilla ja tiedetyillä myynnissä olevilla vieraslajeilla ja lajikkeilla pitäisi olla merkintä haitallisuudestaan ja esimerkiksi viheralan yritykset tulisi velvoittaa

tarjoamaan niiden tilalle haitattomiksi tiedettyjä lajeja ja lajikkeita.

- Kalastuslain uudistuksessa pitäisi vielä tehostaa haitallisten vieraslajien säätelyä
- Suomen pitäisi tukea EU:n ja muita kansainvälisiä vieraslajien torjuntasäädöksiä silloinkin, kun ne aiheuttavat meille lyhytaikaista menoa. Jos ja kun EU:n lainsäädäntö vesitty, kotimaisia säädöksiä pitää tehostaa vieraslajillaikin.

Muut suositukset

- Suomessa voisi tutkia ns. Citizen science -toiminnan kehittämistä. Esimerkiksi yliopistot voisivat olla kiinnostuneita ns. valistuneiden vapaaehtoisten keräämästä luotettavasta datasta. Tästä on jo hyviä kokemuksia lintuharrastajien panoksesta TIIRA-tietokannan käytöstä.
- Kansalaisaloite haitallisista vieraslajeista, ellei asiaa saada muuten seuraavaan hallitusohjelmaan.